

BOSHLANG‘ICH TA‘LIM – SHAXS SHAKLLANISHI DAVRINING ENG MUHIM BOSQICHI

Sirdaryo viloyati Xovos tumani

10-umumiy o‘rta ta‘lim maktabi boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

Xasanova Shaxnozaxon Mamirjonovna

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqolada boshlang‘ich ta‘lim – shaxs shakllanishi davrining eng muhim bosqichi ekanligi, bu davr bola ong ostida olamni anglash, tasavvur va bilimlar poydevorini tiklash pallasini bo‘lgani uchun ham nozik e‘tibor talab etishi haqida so‘z boradi.*

Ushbu maqolani yozishdan maqsad: *boshlang‘ich ta‘limda zamonaviy pedagogika oldidagi doimiy va murakkab masala sifatida darsliklarning g‘oyaviy, tarbiyaviy va ma‘rifiy saviyasiga jiddiy yondashishni talab etishi, innovatsion usullarning ahamiyatini ko‘rsatib berish.*

Didaktik o‘yin va usullar: *“Shovqinni cheklash”, “O‘rgimchak to‘ri”, “Ijodiy mashq”, “Uchburchak”, “Imkoniyat”...*

Natija: *Boshlang‘ich ta‘limda o‘quvchilarning tanqidiy fikrlashi, raqamli texnologiyalardan foydalanishni shakllantirish.*

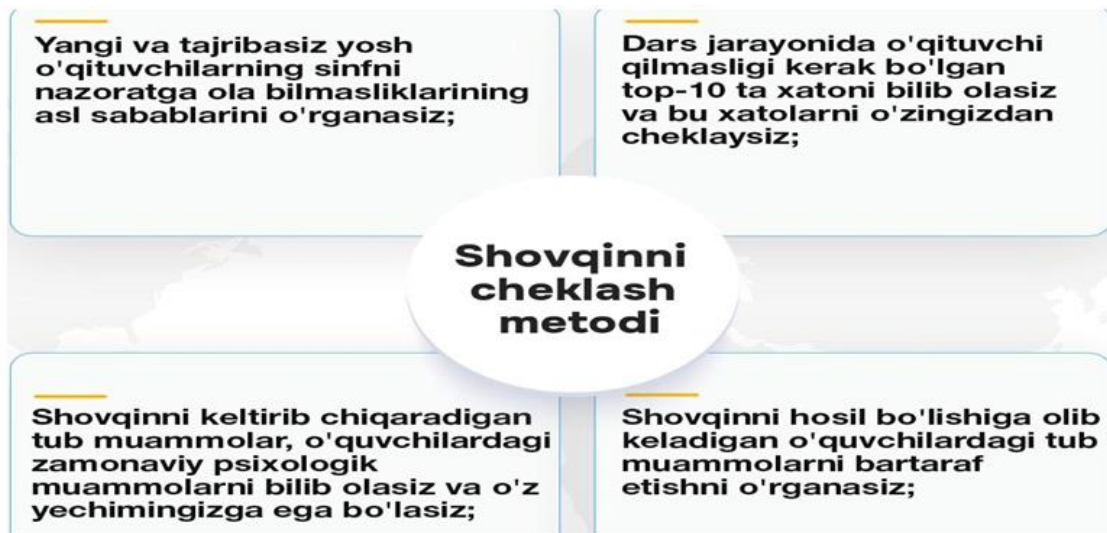
Kalit so‘zlar: *interfaol, samara, tanqidiy fikrlashi, raqamli texnologiyalar, usullar, nutq, so‘z boyligi, matn, ijodkorlik...*

Boshlang‘ich ta‘lim – shaxs shakllanishi davrining eng muhim bosqichi. Bu davr bola ong ostida olamni anglash, tasavvur va bilimlar poydevorini tiklash pallasini bo‘lgani uchun ham nozik e‘tibor talab etadi. Ayni shu pallada bola o‘zida «o‘quvchi shaxsi»ni yaratadi, maktabga va ta‘lim olishga nisbatan qiziqishni, mehrni tuyadi, ilm yo‘lidagi kelgusi natijalar uchun kuch to‘plashni boshlaydi. Bu esa, zamonaviy pedagogika oldidagi doimiy va murakkab masala sifatida darsliklarning g‘oyaviy, tarbiyaviy va ma‘rifiy saviyasiga jiddiy yondashishni talab etadi. Xalq ta‘limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida o‘qitish metodikasini takomillashtirish vazifasi belgilangan. Shunga muvofiq, darsliklarni yangilash bo‘yicha muayyan ishlar bajarildi. Biz avvallari bolalarning yozuviga ko‘proq e‘tibor qaratganmiz, diktantlar yozdirganmiz. Yangi tajriba bilan esa o‘quvchilarning tanqidiy fikrlashi, raqamli texnologiyalardan foydalanishni, o‘z fikrini erkin bayon eta olishiga ko‘proq ahamiyat beriladi. Zero, raqamli texnologiyalarning hayotimizga shiddat bilan kirib kelishi insoniyatning yashash tarzi, sharoitini butunlay yangicha darajada o‘zgartirib yubormoqda. Ulardan ham kundalik ishlarida ham ishlab chiqarishda foydalanish insoniyatni to‘rtinchi sanoat inqilobiga olib keldi. Raqamli inqilobga asoslangan bu sanoat inqilobi aqlli tizimlar tomonidan boshqariluvchi avtomatlashtirilgan ishlab chiqarishga butunlay o‘tish deganidir. Bunday sanoat inqilobi sharoitida endi nafaqat raqamli texnologiyalardan foydalanuvchi balki ularni ishlab chiqaruvchi yuqori malakali mutaxassislarni yetishtirish masalasi butun dunyo oldidagi muammolardan biridir. Albatta bunday jarayon bilan to‘qnash kelgan har qanday jamiyat uchun raqamli dunyoni boshqara oladigan, raqamli iqtisodiyotni rivojlantira oladigan kelajak mutaxassislarni tayyorlash ustuvor masalalardan biridir. Yurtimizda ham raqamli bilimlarga, tafakkurga ega, strategik fikrlay oladigan, zamonaviy bilim va tajribalar, milliy va umumbashariy qadriyatlar asosida mustaqil va

mantiqiy fikrlaydigan yoshlarni tarbiyalash ustuvor yo‘nalishlardan biridir. Bu masala ta‘lim-tarbiya sohasiga katta mas‘uliyat yuklaydi. Quyida shunday boshlang‘ich ta‘lim – shaxs shakllanishida xizmat qiladigan usullarni keltirmoqchiman:

“O‘rgimchak to‘ri” metodi. Bu usulda o‘qituvchi ipning bir uchini ushlab kim? so‘rog‘iga javob bo‘ladigan so‘zlarni aytishni sinfdagi xohlagan bitta o‘quvchiga beradi. U o‘quvchi ham kim? so‘rog‘iga javob bo‘ladigan so‘z aytib, keying o‘quvchiga beradi. O‘yin ip tugaguncha davom etadi. Ip tugagandan so‘ng o‘quvchilar nima? so‘rog‘iga javob bo‘ladigan so‘z aytib ipni orqaga qaytaradi. Bu o‘yinda o‘quvchilar bir- birining so‘zini qaytarmasligi kerak.

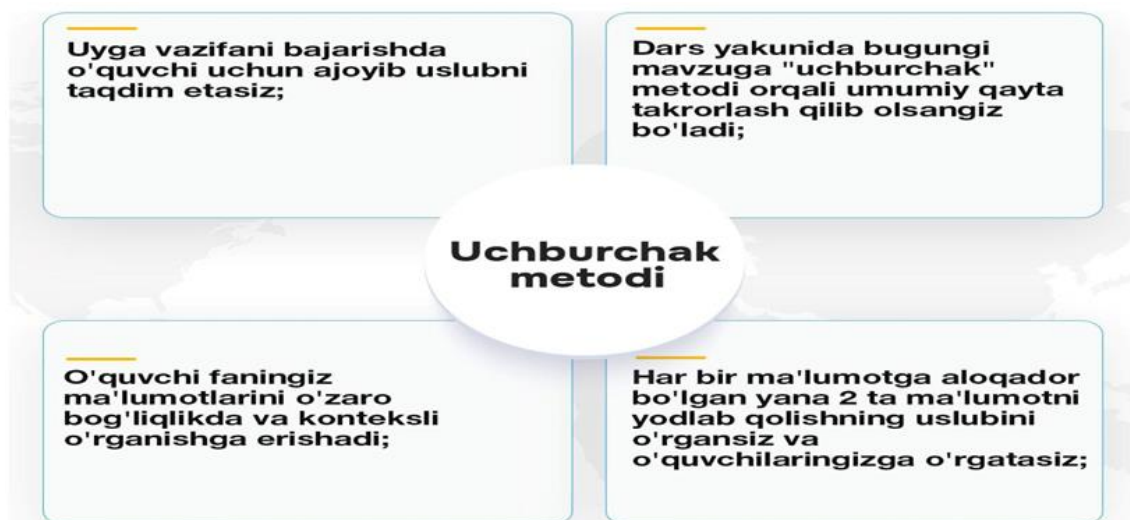
“Shovqinni cheklash” metodi. Ushbu metod boshlang‘ich ta‘limda darslarni yaxshi tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

“Ijodiy mashq” usuli. Ushbu usul o‘ziga xos xususiyatga ega bo‘lib, o‘ziga xoslik masalaning mohiyatini chuqur anglash, uni bajarishga nisbatan yondashish, dalillarni saralash va o‘qituvchi tomonidan berilgan topshiriqni ijodiy bajarish jarayonida bilimlarni qo‘llash va kengaytirish kabi holatlar bilan tavsiflanadi. Bunda o‘qituvchi tomonidan turli vositalar yordamida yangi bilimlarni izlab topish, bilimlarning bir qismini tinglovchilarga, ma‘lum qiladi qolganini esa o‘quvchilar topshiriqlarni yechish jrayonida savollarga javoblar topish asosida o‘zlashtiradi o‘zlari bilimlarni mustaqil egallashadi. Uni qo‘llashda o‘qituvchi va o‘quvchi tomonidan quyidagi harakatlar amalga oshiriladi. O‘qituvchi o‘quvchilarni masalaning mohiyatini o‘rganishga jalb etadi; Masalani yechish rejasini aniqlashda mulohaza yuritishga yo‘naltiradi; masalan bosqichlarga ajratadi; evristik suhbat ajratadi.

“Imkoniyat” usulida chorak yakunida o‘zlashtirishi yuqori bo‘lgan o‘quvchilarga o‘rganilgan mavzular bo‘yicha javobi tanlanadigan va javobi yoziladigan testlar tuzib kelish topshiriladi. Bu vazifani a‘lo darajada bajargan o‘quvchilar yakuniy nazorat ishlarini topshirishdan ozod qilinadi. Test tuzgan o‘quvchilarda test yechgan o‘quvchiga nisbatan quyidagi ko‘nikmalar shakllanadi:

- o‘z fikrini yozma tarzda izchil, aniq, tushunarli bayon qila olish;
- mavzudan kelib chiqib savollarga javob berish va o‘zi ham savollarni mantiqan to‘g‘ri qo‘ya olish;
- axborotlarni izlab topish, saralash, tanlash va tahlil qila olish;
- bilimini mustaqil ravishda oshirib borish va uni amaliyotda qo‘llay olish kabilar.

Yangilik kiritish – bu eng avvalo, tabiiy va sun‘iy o‘zgarishlar jarayonini boshqarish funkciyasidir. Shuning uchun ta’limdagi innovacion jarayon – bu ta’limdagi o‘zgarishlarni boshqarish jarayoni demakdir. Dars jarayonida interfaol usullardan foydalanish o‘z mohiyatiga ko‘ra sub’ektiv xususiyatiga ega, ya’ni har bir pedagog ta’lim va tarbiya jarayonini o‘z imkoniyati, kasbiy mahoratidan kelib chiqqan holda ijodiy tashkil etishi lozim.

Xullas, innovatsion g‘oyalar, metod va didaktik o‘yinlar kelajagimiz egalari bo‘lmish yosh avlodni har tomonlama rivojlantiribgina qolmay, balki zamonaviy jamiyatga muvaffaqiyatli moslashish uchun zarur bo‘lgan ko‘nikmalarni ularda shakllantirishga qaratilgani bilan yanada ahamiyatlidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Adizov B.R. Boshlang‘ich ta’limni ijodiy tashkil etishning nazariy asoslari. T. 2000-yil.
2. Ubayxo‘jayeva R. Ilg‘or pedogogik texnologiyalarni qo‘llash // Boshlang‘ich ta’lim , 2006, 3-son.
3. Internet saytlari: -ziyoNet .uz, kitob.uz, multimediya .uz